

Prečo je svätá Cecilia patrónkou hudby?

Lucia Laudoniu

15. júla 2020 ✝ Cirkev

Iesus ius nostrum. Ježiš naše právo. Zvuková, nie však etymologická podobnosť slov *Iesus* a *ius* nás pozýva nahliadnuť do duše prvých mučeníkov, ktorí v osobe Bohočloveka našli *suprema lex*. Pre nich už právo prestalo byť súborom abstraktných regulatívov, ale dostalo svoje najvlastnejšie, kvintesenciálne vyjadrenie: právo je sám Christus. *Iesus – ius.*

Byzantská ikona svätej Cecílie so strunovým nástrojom – symbolom psalmódie kráľa Dávida.

zdroj: uncutmountainsupply.com

Ako asi uvažovali raní kresťania odchovaní pohanským pojmoslovným aparátom, keď prijímali vieru? Aké miesto má v procese christianizácie latinského ducha (odkojeného sladko-horkými prsiami rímskeho práva a mytológie) svätá Cecilia? A najmä – ako sa z dávnej, pilinami dejín orosenej mučieničky z 3. storočia stala patrónka hudby?

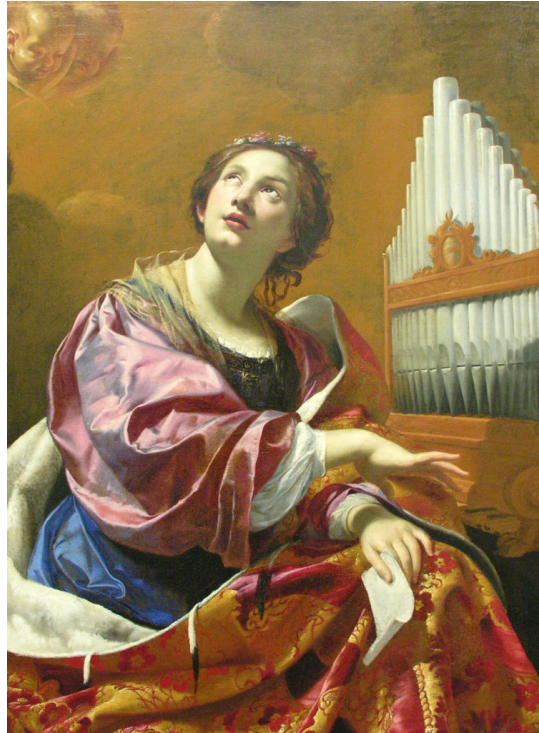
V žilách jej prúdila, povedané slovníkom romantizmu, modrá krv. To akosi nezapadá do komerčnej skladačky, ktorá v prvopočiatkoch šírenia Christovej blahozvesti vidí fanatizmus chudobných a poverčivosť analfabetov. Mor z katakomb obliehajúci mramorové oblúky optimátov. V jednej ruke chlieb, v druhej nôž.

Suvisiaci článok

Bolo to naozaj tak? Český lekár Rudolf Maria Hynek v tridsiatych rokoch (!) minulého storočia nemal strach napísať, že žijeme v dobe „hypnózy reklamných hesiel“ (prirovnávať marketingové slogany k posthypnotickej sugescii sa dnes neodváža asi nikto). Doktor Hynek bol podľa jeho vlastných slov svedkom „doby papierovej“. Papier horí veľmi rýchlo. Digitálne jednotky a nuly však oheň ignorácie (nezáujem je horší, ako nevedomosť) spaľuje ešte rýchlejšie, takmer ako v kremačnej peci.

**Katolíci na
striebornom plátne**

Oheň bol v rímskom staroveku srdcom rodinného kozuba. Aj štát mal svoj kozub, o ktorý sa starali panenské vestálky. Cirkev je ako kozub, v ktorom horí oheň Eucharistie.

Organ je atribútom svätej Cecílie od stredoveku.

zdroj: wikipedia

Večné svetlo na latinských oltároch však nie je inou verziou rímskeho štátneho kozuba, ani jeho transformáciou. Jediné, čo tu pôsobí, je sila analógie. Pre antického človeka bolo uvažovanie v analógiách čímisi veľmi prirodzeným (evanjeliá sú plné podobenstiev a chápať ich výlučne ako rozprávku pre dospelých bolo by kardinálnym omylom). Sieť komparácií, paralel a antitéz je najlepším spôsobom, ako uloviť ryby pravdy. Oceán, v ktorom ryby pravdy plávajú, presahuje ľudské myslenie i napriek tomu, že každý človek je *capax cogitandi*.

Keď vzdelaný pohan prijímal vieru, nemohli mu uniknúť isté paralely medzi Prometheom a Christom. Prometheus bol pripútaný na kaukazskej skale. Christus visel na kríži. Orol sa živil Prometheovou pečnosťou. My sa duchovne živíme Christovým telom a krvou. Prometheus stvoril človeka. My v kréde vyznávame o Christovi: „*per quem omnia facta sunt*.“ Prometheus priniesol ľuďom oheň. Christus nám daroval oheň Ducha svätého. Keď toto Riman pochopil (že Christus je viac, ako Prometheus, pretože je pravým Božím Synom), tak vybojoval to svoje *certamen* a išiel za Christa i zomrieť!

A o to práve ide. Martýri ako rímska Cecilia nezomierali z fanatizmu či z nedostatku zdravého rozumu. Išli na smrť, pretože z lásky k jedinému pravému Bohu zjednotili svoje *ratio* so srdcom. Termín *ratio* má blízko k deponentnému slovesu *reor, reri* – (s)počítať (spomeňme si na slovenské *rátať* a *radiť*). Vyriešiť rovnicu večného života, v ktorej jedinou neznámou je človek, nie Boh. Treba veľkú dávku múdrosti na to, aby človek dokázal počítať bez vypočítavosti.

Extáza svätej Cecílie očami renesančného majstra Rafaela. Ceciliánske muzicírovanie je vecou duše, navonok ho nemusíme počuť.

zdroj: artchive.ru

Sama svätá Cecilia dostala na svoju dobu (tak, ako všetky vznešené antické ženy) skvelé vzdelanie (astronomické vedomosti nevynímajúc), tak aké náboženstvo negramotnej luzy? Dajme ešte raz slovo doktorovi Hynkovi, konvertitovi, ktorý v rokoch 1935 a 1936 publikoval priekopnícke nemeckojazyčné monografie o turínskom plátne. Optikou veriaceho lekára.

„Byl to sám bratr císaře Vespasiána, konsul Titus Flavius Sabinus, hlava druhé větve Flaviů, proslulého to rodu starořímského, jež záhy přijala křest a dala církvi mučedníky.“ píše Hynek v dvojdielnej publikácii *Obrození Římem, dojmy konvertitovy z Věčného města*, ktorú autor vypravil do sveta vo vlastnom náklade v roku 1930.

Český lekár cituje taliansku archeologickú autoritu svojej doby Alfonsa Bartoliho: *„Jest bludem věřiti, že křesťanství bylo přijato a rozšířilo se pouze ve vrstvách nižších. Rod Aciliů Glabrionů, prastarých to patriciů, jsou křesťané. Jedna větev císařského rodu Flaviovců je rovněž křesťanskou. A křesťanství proniká všude, dokonce ke dvoru.“*

Stĺporadiami palácov aj kobkami spodiny rozliehala sa hudba, majetok všetkých a zároveň nikoho. Vodné organy boli neodmysliteľnou súčasťou koloritu pouličnej zábavy. Dokázali ozvučiť exteriér podobne, ako mikrofóny a zvuková aparátúra v modernej dobe.

Nejeden barbarský diplomat padal na kolená pred konštantínopolským trónom (vyzdvihnutým pomocou dômyselných mechanizmov až kamsi k nebesiam) práve za zvukov imperiálneho organu (inaugurácia východného *bazilea* a pápežský korunovačný ceremoniál majú pôvod v rovnakom hniezde – v symbolizme

antiky, ktorú pokrстила kresťanská krv). Organy boli obľúbeným nástrojom na východorímskom dvore. Od čias osvietenstva mu nepresne „nadávame“ Byzancia... Cesta od týchto organov k barokizovaným nástrojom z chórov Božích domov západnej tradície však bola ešte dlhá.

Základy múzického umenia istotne neboli panne Cecílii cudzie. Mnohé rímske ženy z vyšších kruhov mali doma prenosný hydraulický organ, aký sa našiel napríklad v Aquincu neďaleko Budapešti. Venovala sa budúca lucerna ženskej svätosti počas svojho života hudbe? Tam, kde artificálna litera a noblesná stručnosť synaxárov či martyrológií mlčí ako kameň, nechajme rozprávať tradíciu.

Východ stretáva Západ. Pozadím tejto ikony svätej Cecílie je antifóna z nešpor jej sviatku.

zdroj: [pinterest.com](https://www.pinterest.com)

Úzka väzba medzi kultom svätej Cecílie a umením hudby je dielom stredoveku. To neprekvapí, stačí si vybaviť v pamäti ikonografické pamiatky, ktoré zobrazujú perlu martýrov v pozícii hudobníčky. Jej patrocinium sa ale neodvodzuje z ikonografie, ale priamo z veršov prvej antifóny z vešpier svätej Cecílie: „*Cantantibus organis, Cecilia virgo in corde suo soli Domino decantabat dicens: fiat Domine cor meum et corpus meum immaculatum ut non confundar.*“

Veľká novodobá svedkyňa kresťanskej *immolatio*, najvyššej to obety, Edith Stein, prirovnávala *ars interpretationis*, umenie výkladu (a prekladu), k okennej tabuli. Prekladateľ je ako okno. Nesmie ho byť vidieť a musí prepúšťať čo najviac svetla. Skúsme vyčistiť naše okno a pozrieť sa, o čom hovoria tieto verše: „*Keď zuneli nástroje, panna Cecília vo svojom srdci prespevovala iba Pánovi, hovoriac: Hospodine, nech je moje srdce i telo nepoškvrnené, aby som nezostala zahanbená.*“

Cecilia sa vydávala z donútenia a panenstvo si cenila viac, ako manželské lôžko. Počas svadobnej noci namiesto jedla, tanca, pitia a hýrenia tajne skladala ódy na panenstvo podľa vzoru starozákonných žalmistov. Text antifóny naznačuje, že Ceciliino komponovanie bolo intímny, nie kognitívnym aktom, veď prebiehalo v komôrke jej srdca.

Pripomeňme si, že termín *musicus* sa v neskorej antike a stredoveku nevzťahoval na praktizujúceho umelca, speváka, nástrojára, jokuľátora. Zodpovedal skôr práci teoretika, muzikológa, filozofa hudby. Svätica s hudobnými atribútmi v tomto kontexte vôbec nemusela ovládať hru na nejaký nástroj ani disponovať hlasom divadelnej divy.

Časť hudby vôbec nemusíme počuť! Hudba – to je teológia vnútornej rezonancie. Aj slová rezonujú, metrika antickej poézie preto počítala s prednesom *alta voce*, aby slová ako prsty rozochveli strunu duše. S umením deklamácie prirodzene rátajú staré liturgické texty, ktoré sú hudbou bez notovej osnovy. Na aristotelovských základoch položená Boethiova *musica mundana* verí v neuchopiteľnú vibráciu nebeských telies, v pieseň univerza.

Architektúra textu ceciliánskej antifóny ďalej poukazuje na oslepujúci kontrast medzi duchovnou piesňou (výsledok intervencie divinity) a úžitkovou hudbou, ktorá nie je ničím viac, než informačným šumom v pozlátku presladenej estetiky (je úžitková hudba v nákupných centrách ešte hudbou?). Pozornému oku (a uchu) neunikne kontrast medzi bezstarostnosťou svadobčanov a krížom panenstva, ktorý rímskej panne otvoril bránu do svadobnej siene neba.

Čo značí grécke *organon*, ktoré prevzala aj latinčina (v tomto prípade v absolútnom ablatíve *cantatibus organis*)? Termín primárne označuje nástroj. Aj orgány v ľudskom tele sú nástrojmi (v poetickom zmysle slova i hudobnými!), lebo sú partikulou jedinečného orchestra (organizmu), ktorého dirigentom nie je rozum, ale duša.

Hydraulis (vodný organ) patril ku koloritu starovekého sveta. Moderná rekonštrukcia.

zdroj: pinterest.com

Aristoteles chápe *organon* ako súhrn princípov vedúcich k noetickému mysleniu. *Organon* je pomôcka, metóda, opora, ktorá nás vedie k cieľu (v hudbe je týmto cieľom vylúdenie čistého tónu).

Zmienka o organoch v responzóriu zo sviatku svätej Cecílie preto nemá nič spoločné so žiadnym konkrétnym hudobným nástrojom. Vyjadruje hluk. Profánnny, šedivý, šumivý, „nahý“ hluk, ktorý môže „prebiť“ iba tichá, *in cubiculo cordis* plápolajúca melódia modlitby. Panna Cecilia počas hluku profánnnych nástrojov hľadala *hesychiu*, stíšenie vo svojom srdci. Svätenú vodu ticha, ktorou si posväcujú duchovné zbrane východní otcovia v nedostižnej *Filokalii*.

Je paradoxom poézie, že budúca patrónka hudby nepestovala hudbu v modernom zmysle. Hľadala pokoj – a našla tú najkrajšiu pieseň. Ticho.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/preco-je-svata-cecilia-patronkou-hudby/>